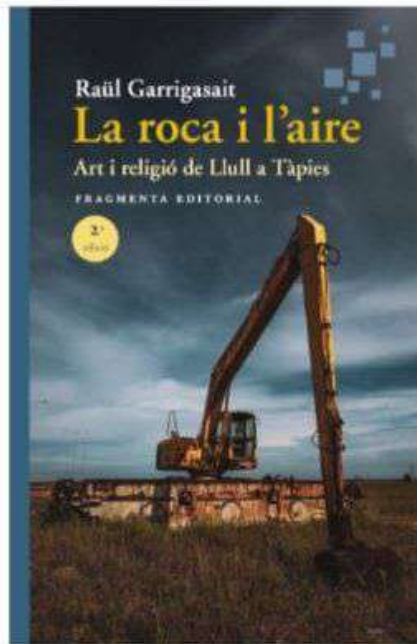

Qüestionant la modernitat a través dels clàssics de la cultura catalana

Autoria: Raül Garrigasait

Títol: *La roca i l'aire. Art i religió de Llull a Tàpies*

Editorial: Fragmenta, Barcelona, 2025

135 pàgines

Diversitat i sostenibilitat es presenten sovint com a valors nous d'una societat actual pretesament més empàtica, sensible i comunicativa que les que l'han precedida. Així ho recull una *Agenda 2030* plena de paradoxes, impulsada per estructures de poder que practiquen una globalització depredadora. Tanmateix, si mirem enrere, descobrim com el respecte a la pluralitat o el retorn al fet primitiu, a la natura o a una vida austera són idees culturalment ben arrelades a Europa des de fa segles. En aquesta línia interpretativa, l'assaig *La roca i l'aire. Art i religió de Llull a Tàpies*, de Raül Garrigasait, traça una crítica reflexiva sobre el sentit de la modernitat, llegida des de l'observatori dels clàssics de la cultura catalana.

L'argument que conté l'assaig està ben definit des de l'inici de l'obra, quan l'autor ens fa prendre consciència que "el més llunyà és el més proper, i a la inversa". La simbiosi entre el que és religiós i artístic és un tema recurrent, que Garrigasait aborda amb interrogants propis, coneixedor dels seus préstecs lingüístics, a més d'inserir-hi les principals aportacions catalanes a la història del pensament occidental. I ho fa amb un

estil impecable, acurat i ple de matisos, però exigent, el que pot allunyar el lector impacient. L'autor ho adverteix a la introducció i, fins i tot, aporta un lèxic final per facilitar-ne la comprensió filosòfica.

Pel que fa a l'estructura, el llibre s'ordena com un viatge d'anada i tornada amb sis parades. Tres, però, en constitueixen el gruix de l'obra: *L'aire*, *L'entremig* i *La roca*. Un esquema que s'adiu a les fases evolutives de la cultura catalana: l'origen medieval, la decadència moderna i la renaixença. Abans que aquestes parts, destaca l'erudició del capítol introductori, on l'autor exposa els orígens bíblics del concepte de "creació" i després aborda els significats d'"invenció" i "imitació", fins a arribar a les concepcions d'originalitat i herència.

D'aquesta manera, transmet la idea que tota tradició és dinàmica i creadora d'un univers simbòlic o idiosincràtic, en què s'interrelacionen, en un procés complex, l'espiritualitat, la raó i la imaginació. Aquesta reflexió és molt didàctica, ja que visibilitza com la continuïtat esdevé en l'eix comú de les transformacions identitàries.

Sobre aquesta base teòrica, Garrigasait inicia el recorregut pels clàssics de la cultura catalana, sense descuidar la història del pensament europeu i els seus principals artífexs. D'entre tots els autors tractats, a l'assaig hi rellueix Ramon Llull, que travessa tota l'obra. L'aproximació a la concepció providencialista i universalista de Llull és crítica i exposa les contradiccions personals d'un home que va abandonar la seua dona, Blanca Picany, els seus fills i el seu patrimoni. Motius pels quals la Picany va haver de recórrer a la justícia. En clau feminista, aquest episodi resulta més incisiu que la lectura que fa Garrigasait de la *Vita Christi* d'Isabel de Villena. Tot i que de forma benintencionada, l'autor reproduïx unes idees molt difoses però simples, per exemple afirmant que "va donar visibilitat literària al punt de vista col·lectiu de les dones" (p.60). Aquesta formulació nega, però, la pluralitat del pensament femení a l'edat mitjana i, en conseqüència, pot resultar reductora.

No es pot obviar, tampoc, l'ocasió perduda. En lloc d'especular sobre la biografia de Villena, Garrigasait hauria pogut obrir un diàleg entre text i context. L'obra de Villena s'insereix en un espai viscut que desafiava constantment el sistema jurídic i religiós, que consideraven les dones inferiors als homes per naturalesa. La necessitat d'una literatura

misògina —tan present a l'època— no s'explica sense aquesta realitat sociopolítica, econòmica i cultural, que obligava les elits més conservadores, almenys fins al Concili de Trento, a reforçar el dogma de la inferioritat. I ací, l'exemple de Blanca Picany s'hi hauria prestat i hauria permès teixir una reflexió sobre les presències i absències femenines en la tradició cultural catalana. La modernitat ens obliga a fer-ho, o si més no, a recordar que ho hem de fer.

Superat aquest incís puntual, passem a *L'entremig*. I ací l'assaig s'endinsa en les obres de Francesc Pujols i Joan Maragall per reflexionar sobre l'impacte de la Il·lustració i el desenvolupament d'un racionalisme que, sovint, ha menystingut la dimensió simbòlica i espiritual. Un marc en què exposa com l'antropocentrisme adquireix una materialitat que començava a menystenir les ciències humanes, que van haver de transformar-se. De fet, al tercer gran capítol, titulat *La roca*, l'autor explica com Frederic Mompou i Antoni Tàpies van buscar noves formes de transcendència des de les seues respectives disciplines en un món cada vegada més racional i previsible. La introspecció junt amb l'experiència estètica feren de la transgressió de la simplicitat i l'autoreconeixement l'experiència sagrada i valorada pels contemporanis.

En definitiva, *La roca i l'aire* és un assaig formidable per llegir-lo i rellegir-lo. Una obra que ens interpel·la a ser crítics amb allò que anomenem modernitat. Potser redefinint-la com una nova manera de presentar idees que sempre han estat presents i a les quals cada societat ha conceptualitzat i buscat respondre de maneres diferents. En aquest horitzó de continuïtat d'un procés impulsor de les transformacions, la cultura catalana es presenta com una entitat persistent i creativa, referent cultural a Europa en determinats moments i àmbits. Aquesta continuïtat ha esdevingut una forma de resistència identitària catalana, capaç de transcendir els marcs estatals i les sobiranes institucionalitzades.